

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hyte-järjestämistehtävän valvonta).

-

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

-

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

-

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

-

Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista (Palvelunjärjestäjän omavalvontaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)

-

Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Omavalvonnan raportointi)

Kuntoutusyritykset kannattaa esitettyä omavalvontaohjelman ja omavalvontasuunnitelman raportointi- ja päätysajan kasvattamista kuuteen kuukauteen. Nykyisellään valvontalain 27 §:ssä edellytetään jokaiselta palveluyksiköltä omavalvonnan seurannasta tehtävää selvitystä, jonka lisäksi

sen perusteella tehtävät muutokset omavalvonnassa on julkaistava julkisessa tietoverkossa tai muulla niiden julkisuutta edistävällä tavalla sekä pidettävä julkisesti nähtävänä palveluysikössä. Erityisesti kuntoutuksen parissa, jossa asiakasturvallisuuteen kohdistuvat riskit ovat yleensä pieniä, ja myös yrityskoko on pieni (tyypillinen yrittäjä alalla on yksinyrittäjä), ei selvittettävää yleensä kerry kuuden kuukauden aikana sen enempää kuin neljän kuukauden aikanakaan. Lakia voisi edelleen muuttaa muotoon, jossa palveluysikön omavalvonnasta laadittaisiin selvitys vain tarvittaessa. Vähäriskisissä mikro- ja pienyrityksissä selvittettävää tai suunnitelman päivittämistä edellyttävää tapahtumaa ei käytännössä kohdata edes joka vuosi. Lakipykälä uhkaa tältä osin jäädä ensimmäisen 2,5 vuoden jälkeen käytännössä kuolleeksi kirjaimeksi. Toki on syytä huomata, että sote-alalla lainsäädännön vieminen käytäntöön vie usein vuosia, eikä muutos siltikään tavoita aivan kaikkia toimijoita. Asiakasturvallisuuteen tällä sisäisellä selvittämällä tuskin on useimmissa terveyspalvelu yrityksissä vaikutusta.

**Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)**

-

**Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista
(Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeudet)**

-

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

-

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

Väliaikaisen lainsäädännön jatkaminen yksinyrittäjien osalta on kannatettavaa. Samalla Kuntoutusyrittäjät kehottaa viranomaisia kiinnittämään erityistä huomiota yksinyrittäjiä koskevan lasten parissa työskentelevien rikosrekisteriotteen tarkistamiseen ja lasten parissa aloitettavien palveluiden tarjoamisen mahdollistamiseen ennen Soteri-päätöksen käsittelyä.

Nykyisin on syntynyt useita uusia ja palaavia mikroyrittäjiä koskeva tilanne, jossa yrittäjän mahdollisuus ottaa vastaan lapsiasiakkaita on erittäin epäselvä. Lainsäädännön laatu on tältä osin yksinkertaisesti huonoa sen monimutkaisuuden ja jopa nelinkertaisten lainsäädännön sisäisten laki- ja pykäläviittausten vuoksi. Nykyisillään valvontalain 5 § viittaa samaisen lain 16 §:n 2 momentin 7 kohdassa vaadittaviin tietoihin, joka puolestaan viittaa lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) 4 §:n 1 momenttiin, joka puolestaan yleisen lapsille tarjottavan palvelun lisäksi viittaa ammattihenkilön roolia punnittaessa samaisen lain 2 §:ssä (soveltamisala) mainittuihin tehtäviin. Ongelmallinen osuus laissa on juurikin tuo viittaus lain yleiseen 2 §:n. Lapsen määritelmä on yksinkertainen: lapsi on alle 18-vuotias, mutta 2 §:ssä mainittujen tehtävien yhdistäminen suunniteltuun lasten parissa työskentelyyn on käytännössä pienyrityksille haastavaa.

2 §:ssä mainitaan että lakia sovelletaan työhön, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa.

Tämä antaa yksinyritäjälle pitkän pykäläkohtaisen päättelyketjun pääteeksi ohjeen, jonka mukaan hän ei saa ennen Soteri-hakemuksen käsittelyä hoitaa alaikäisiä, jos työhön liittyy:

- Pysyvästi ja olennaisesti vuorovaikutusta alaikäisen kanssa, ja
- Vuorovaikutus tapahtuu henkilökohtaisesti ilman huoltajan läsnäoloa ja
- Kyse on kasvatuksesta, opetuksesta, hoidosta tai muusta huolenpidosta

Lain esitöissä soveltamisalaa on puolestaan täsmennetty kertomalla, että rikosrekisteriotteen tarkastusmenettely koskee sellaista toimintaa, jossa on mahdollisuus lapsen ja aikuisen väliseen pitkäkestoiseen, henkilökohtaiseen kontaktiin, joka mahdollistaa luottamuksellisen suhteen luomisen lapseen ja sitä kautta mahdollisuuden hyväksikäyttöön.

Tästä voidaan edelleen johtaa, että lasten parissa työskentely olisikin lain soveltamisalapykälän näkökulmasta sallittua sillä edellytyksellä, että

- Lapsen hyväksikäyttö ei ole mahdollista esimerkiksi luottamuksellisen suhteen puuttumisen vuoksi tai
- Kyse ei ole lapsen tai aikuisen pitkäkestoisesta kontaktista

Tyypillinen terapiatilanne lapsen kanssa tapahtuu joko päiväkodissa tai koulussa ja kestää noin tunnin kerrallaan. Terapiakertoja voi olla viikoittain, ja joskus kahdestikin viikossa. Joskus lasten terapia voi toteutua myös vastaanotto-olosuhteissa. Kuntoutusyritykset ry:n jäsenistön terapeuteille tilapäinen lainsäädäntö on erittäin hämmästyttävä käytännössä soveltaa. Se herättää lakia noudattavissa terapeuteissa kysymyksiä, joihin valvontaviranomaisilta ei saada vastauksia.

Voidaanko terapia aloittaa heti hakemuksen käsittelyn aikana, jos luottamuksellista suhdetta lapseen ei ole vielä ehditty saada muodostettua, kun terapiakertoja ei ole vielä kertynyt kovinkaan montaa? Tai voitaisiinko alle kolmen kuukauden kestoisen lasten parissa työskentely laskea vielä lain tarkoittamalla tavalla tilapäiseksi, ei siis vielä pysyväksi?

Tuleeko aiempi työsuhteessa aloitettu terapia keskeyttää terapeutin siirryttyä yritysmuotoiseksi toimijaksi, jos lapsen kanssa on ehditty muodostaa jo luottamuksellinen suhde?

Voidaanko terapia aloittaa heti hakemuksen käsittelyn aikana, jos työhön kuuluu olennaisilta osin aikuisten terapiaa, mutta lapsiasiakkaita on vain yksi tai kaksi?

Altistaako julkisessa tilassa, kuten päiväkodissa tai koulussa, hakemuksen käsittelyaikana aloitettu terapia lapsen sellaisille olosuhteille, jossa hyväksikäyttö olisi mahdollista, ja jota voitaisiin siten pitää hakemuksen käsittelyaikana laissa kiellettynä?

Onko lainsäädännön vaikutuksissa huomioitu lastenterapioiden ja terapiasuhteiden keskeytyminen terapeutin siirryttyä työntekijästä esimerkiksi alihankkijaksi? Yrittäjäterapeutit harvoin ovat vasta valmistuneita. Usein uusillakin yksinyrittäjäterapeuteilla on jo valmiiksi asiakaskuntaa, joka usein koostuu myös lapsista.

Valvotaanko lain toteutumista mitenkään? Kannattaako sellaista lainsäädäntöä säätää, jonka vaikuttavuudesta asiakasturvallisuuteen ei ole tietoa tai jota ei valvota käytännössä lainkaan? Muistutamme, että yksinyrittäjää koskeva alaikäisten parissa tapahtuvan työskentelyn valvonta on ulkoistettu täysin yksinyrittäjälle. Lupaviranomainen (LVV) jopa kysyy uudelta yrittäjältä, näkeekö yrittäjä itse tarpeelliseksi sen, että hänen rikostaustansa tarkistetaan. Jos yrittäjä vastaa tähän, että ei näe, ei rikosrekisteriotetta tarkisteta!

Huomioitakoon myös se, että alalla on todennäköisesti tuhansia ennen valvontalain voimaantuloa aloittaneita yrittäjiä, joilla ei itsellään ole tietoa siitä, onko heidän tietoihin merkitty edes lasten parissa työskentelyä, sillä aiemman lainsäädännön mukaiseen ilmoittamisvelvollisuuteen tällaista tietoa ei aina edes kirjattu.

Huomionarvoista on myös se, että yksinyrittäjä voi perustaa osakeyhtiön, hallinnoida sen osakkeita, mutta valita hallitukseen ja toimitusjohtajaksi ulkopuolisen tahon, solmia tämän kanssa työsopimuksen ja tarkastuttaa tällä rikosrekisteriotteensa. Tällainen yksinyrittäjä saa silti hyväkseen yksinyrittäjiä koskevan tilapäisen lainsäädännön, koska on yrityksen ainoa terveydenhuollon ammattihenkilö. Edellytyksenä tälle on, että yrityksen hallintoon kuuluva henkilö, joka rikosrekisteriotteen tarkistaa, ei puutu millään tavalla asiakas- tai potilastyöhön. Kun Soteri-hakemus on käsitelty, voi osakeyhtiön omistaja nimittää itsensä yrityksensä hallintoon ja purkaa työsuhteensa. Emme tiedä että näin olisi käytännössä toimittu, mutta lainsäädännön monimutkaisuus mahdollistaa tämänkin tulkinnan.

Ymmärrämme, että poliitikoilla on vaikeuksia peruuttaa lainsäädännöstä, jossa "luovuttaisiin" lasten parissa työskentelevien rikostaustan tarkistamisesta, mutta käytännössä on vaikea nähdä, että nykyisellä tilapäisen lainsäädännön lapsia koskevan hoitotyön rajoittamisella olisi saatu aikaan muuta, kuin epävarmuutta erityisesti lasten parissa työskentelevien yksinyrittäjien parissa. Näin erityisesti siitä syystä, että lasten parissa työskentelemisen laillisuus on täysin yrittäjän arvioitava asia: lupaviranomainen ei ota siihen hakemusprosessin ajan kantaa, eikä välttämättä hakemusprosessin lopuksiakaan!

Kuntoutusyrittäjät ehdotti aiemmin, että lasten parissa työskenteleminen saataisiin aloittaa tilapäislainsäädännön puitteissa kolmen kuukauden ajaksi, ja että lupa- ja valvontavirasto sitoutuisi tuona aikana tarkistamaan uuden yrittäjän rikosrekisteriotteen tai ylipäätään ottamaan kantaa siihen, onko toimintasuunnitelman ja hakemuksen perusteella rikostaustaotteen tarkistaminen ylipäätään talteen. Uudistamme tuon esityksen. Tällöin työskentelyn aloittaminen kolmen kuukauden ajaksi vastaisi sitä, mitä työsuhteiselta työntekijältä vaaditaan, eikä yrittäjän tarvitsisi odotusaikana arvioida oman toimintansa laillisuutta lasten parissa, sillä lainsäädäntö tämän arviotyön tekemiseksi on poikkeuksellisen vaikeaselkoista.

Mikäli nykyistä säätelyä jatketaan, jatkuu yksinyrittäjien lasten parissa työskentelyä koskeva epävarmuus, joka pahimmillaan katkaisee olemassa olevia terapiasuhteita, ja parhaimmillaankin estää oikea-aikaisen terapiapalvelun saatavuuden, koska uudeksi yksinyrittäjäksi ryhtynyt lastenterapeutti joutuu pyörittämään ensimmäiset kolme kuukautta käsiään, sillä töiden aloittaminen ei ole yrittäjänä sallittua. Ne, jotka yritystoimintansa lasten parissa uskaltavat aloittaa, pohdiskelevat puolestaan sitä, milloin terapiassa saavutetaan sellainen luottamuksellinen suhde lapsen kanssa, että terapia joudutaan sen vuoksi keskeyttämään. Tilapäisen lainsäädännön laatu ei tältä osin täytä hyvän ja laadukkaan lainsäädännön edellytyksiä, ja tätä koskeva ongelma tulee tilapäisen lainsäädännön jatkamisen vuoksi myös pitkittymään. Tällä on negatiivinen vaikutus myös toimialan omiin näkemyksiin valvontalainsäädännöstä, jota pidetään usein vaikeaselkoisena ja hankalasti noudatettavana.

Yrittäjien tilannetta helpottaisi jo se, jos toiminnan lasten parissa saisi aina aloittaa hakemuksen jättämisen jälkeen, ja hakemuksen käsittelyajan kuluessa viranomainen ottaisi kantaa siihen, onko rikosrekisteriotteen tarkistaminen hakemuksen perusteella ylipäätänsä tarpeellista. Muutos olisi yksinkertaisimmin tehty poistamalla valvontalain määräaikaisesta 5 §:stä seuraava momentti kokonaan:

"Mitä 3 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaiseen palveluntuottajaan, jonka on ensi kerran annettava palveluyksikön rekisteröintiä varten hakemuksessa 16 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitettut tiedot. (19.12.2024/964)"

Mikäli momentti poistettaisiin, olisi lasten parissa työskentely hakemuksen käsittelyaikana sallittua, kunnes päätöksessä lasten parissa työskentely syystä tai toisesta kiellettäisiin hakemuksen käsittelyn

päätteeksi. Viranomaisen olisi informoitava lasten parissa työskentelyn päättämisestä päätöksen antamisen yhteydessä. Tämä menettely ei keskeyttäisi tarpeettomasti jo aloitettuja lastenterapioita.

On myös erittäin kyseenalaista, estetäänkö nykyisellä lainsäädännöllä lain tavoitteen mukaisesti lasten hyväksikäyttöä lainkaan, sillä nykylainsäädäntö säilyttää hakemuksen käsittelyaikaisen toiminnan valvonnan hakijalle itselleen, eli toisin sanoen hyväksikäytön ehkäisystä hakemuksen käsittelyaikana vastaa joka tapauksessa sama henkilö, joka lasten hyväksikäytön myös mahdollisesti suorittaisi. Menettely on laadittu siten lähinnä rehellisiä lakia noudattavia ihmisiä varten. Lasten parissa työskentelevän yrittäjän rikostaustan tarkistamistietoa ei löydy myöskään julkisesti mistään, josta esimerkiksi huolestunut kansalainen voisi sen vaivatta lapsensa hoidon yhteydessä tarkistaa.

Muut kommentit esitysluonnoksesta

Kuntoutusyrittäjät pitää tärkeänä, että Soteri-hakemuksen käsittelyprosessia kehitetään edelleen siten, että sekä hakemusten täyttäminen että käsittely on asiaan osallisille nykyistä huomattavasti helpompaa ja nopeampaa. Soteri-hakemusta on osittain kehitetty vuoden alusta aloittaneen Lupa- ja valvontaviraston aloittamisen jälkeen, mutta edelleen käsittelykulut ovat huomattavat. Huomattavan suuret käsittelykulut johtuvat pitkästä aikaresurssista, jonka lupaviranomainen joutuu hakemusten käsittelyä varten varaamaan. Perusmuotoisen yksinyrittäjän Soteri-hakemuksen 1060 euron käsittelymaksu (palveluntuottaja 360 euroa + palveluyksikkö 700 euroa) vastaa maksun pohjana olevan perustelumuistion mukaan noin 11 tunnin viranomaistyön määrää.

Viranomaistyön tuntimäärää, ja vastaavasti hintaa, voidaan pitää huomattavan pitkänä kun huomioidaan, että ammattimaiselta Soteri-hakemuksen täyttäjältä menee hakemuksen täyttämiseen yksinyrittäjän osalta alle tunti ja hakemusprosessiin kuuluvan tarkistettavan toimintasuunnitelmankin riittävä pituus on tyypillisesti vain yksi tai kaksi A4-sivua.

Tilapäinen lainsäädäntö on säädetty kiertämään pitkästä käsittelyajasta johtuvia ongelmia. Työkaluna se on siihen karkea ja riittämätön, kuten lausunnostamme voidaan todeta. Sillä ei myöskään puututa hakemuksen pitkittyneestä käsittelystä johtuviin juurisyihin. Pitkästä ja kalliista hakemusten käsittelystä olisikin päästävä eroon ensisijaisesti hakemusprosessia kehittämällä.

Saarinen Juhani
Suomen Kuntoutusyrittäjät ry